

Konference RELIK 2015

Ve dnech 12. a 13. listopadu 2015 se konal osmý ročník mezinárodní vědecké konference RELIK (Reprodukce lidského kapitálu – vzájemné vazby a souvislosti), kterou již tradičně pořádá Katedra demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze za podpory projektu Fakulty informatiky a statistiky IGA 21/2015.

Cílem konference bylo představit veškeré souvislosti, které jsou spojeny s lidským kapitálem a jeho reprodukcí. Konference se zúčastnilo celkem 109 akademických a vědeckých pracovníků, zahraničních účastníků, ale i studentů vysokých škol. Jednacím jazykem byl i letos jazyk český, slovenský a anglický. Příspěvky jednotlivých účastníků byly rozděleny do dvou sekcí a probíhaly paralelně ve dvou konferenčních místnostech, přičemž vždy v jedné z nich dominoval jazyk anglický.

Program konference byl rozdělen do několika následujících kategorií: ekonomika a lidské zdroje, stárnutí obyvatelstva a jeho důsledky, demografie a lidské zdroje, reprodukce lidského kapitálu, regionální demografie a ostatní. Samostatnou kategorií představovala sekce Mladí vědci, kam byly zařazeny příspěvky studentů různých vysokých škol.

Konferenci zahájila tradičně vedoucí Katedry demografie FIS VŠE *Jitka Langhamrová*. Následoval první příspěvek s názvem **Proměny trhu práce v postindustriálních společnostech a jejich dopady na potenciální pracovní sílu** a přednesla jej *Magdalena Kotýnková*, která upozornila, že dřívější schopnost práce propojovat společnost zeslábla. Dnešní moderní společnosti se potýkají s tím, že jsou jejich pracovní trhy ovlivněny technologiemi, které jsou spojené s digitalizací materiální výroby a administrativy. Největší hrozbu pak spatřuje v tom, že právě takové proměny charakteru práce, způsobené digitální revolucí, mohou zapříčinit sociální a politické problémy, například nedostatek pracovních míst.

Mirka Wildmannová se zaměřila na téma, zda **Je model sociální Evropy udržitelný?** Popsala současné sociální výdaje členských zemí Evropy, které jsou tvořeny ve většině z nich více jak čtvrtinou jejich ekonomik. Zmínila také současný problém s migrací a narůstající xenofobií.

Vojtěch Krebs představil **Problematiku bezdomovectví v České republice**, zejména nutnost neopomíjet tento fenomén, který může mít i své skryté formy. Uvedl jednotlivé typologie a kategorie bezdomovectví. Spouštěcí mechanismy bezdomovectví jsou komplexní a je nutné, aby je společnost řešila. Pro ČR je v tomto směru klíčové schválit zákon o sociálním bydlení, který má obcím stanovit povinnost vyčlenit zhruba pět procent bytů pro chudé.

Silvia Šipikalová hovořila na téma **Stárnutie populácie a jeho odraz v dôchodkovom systéme SR**, kde se kvůli problematice stárnutí a zvyšování se průměrného věku obyvatelstva zaměřila na fungování důchodového systému na Slovensku, který prošel v roce 2004 zásadními změnami a byl podle zahraničních zkušeností postaven na třech pilířích, přičemž právě letošní rok je zásadní pro zhodnocení fungování druhého pilíře, protože z něj budou poprvé vypláceny důchody.

Postoje mladých lidí ke starším pracovníkům bylo další téma a vystoupili s ním *Alois Surynek* s *Otakarem Němcem*. Výzkum pracovníků v České republice v několika organizacích ukázal, že vztah ke starším pracovníkům je založený na několika stereotypech, přičemž mezi ty pozitivní patří například uznání zkušeností a názorů starších pracovníků, mezi negativní pak poukázání na jejich špatný zdravotní a fyzický stav. Nezbytná je tak nutnost formulovat personální politiku pro různé věkové skupiny, a to zejména pro vytvoření heterogenního prostředí v organizacích.

Ladislav Průša na základě výsledků šetření zhodnotil **Dostupnost služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností**. Poukázal na snahu některých bývalých okresních úřadů vytěsnit sociální otázky. Problémy jsou způsobeny nejen neefektivním způsobem financování, ale i nedostatečnou pozorností analýzám demografického vývoje. Je proto žádoucí, aby jednotlivé obce s rozšířenou působností zpracovaly vlastní projekce do roku 2050 a v návaznosti na to definovaly svoje rozvojové cíle v dlouhodobém a střednědobém horizontu. To by mohlo vyřešit problémy péče o seniory.

Branislav Šprocha prezentoval příspěvek s názvem **Pasca nízké plodnosti a jej odraz v budúcom vývoji**

ludských zdrojov na Slovensku. Slovensko se více jak dvě desetiletí potýká s velmi nízkou úrovní plodnosti pod kritickou hranicí 1,5 dítěte na ženu, což má nepříznivý dopad na produktivní složku populace. Pokud nedojde ke zvýšení plodnosti, nebudou lidé odcházející z trhu práce dostatečně nahrazováni mladými kohortami, což může mít pro Slovensko negativní důsledky.

Branislav Šprocha pokračoval i dalším příspěvkem, kde společně s *Branislavem Blehou* hovořili na téma **Regionálna typizácia Slovenska z pohľadu kvality ľudského kapitálu a identifikácia problémových oblastí.** Prohlubující se nárůst rozdílnosti mezi jednotlivými regiony na Slovensku je z hlediska vzdělanostní struktury nepochybný. Ve větších okresech tak můžeme vidět příklon k vyšší vzdělanostní struktuře. Poddimenzovaná je hlavně oblast jižního Slovenska a příhraniční oblasti.

Následoval příspěvek **Plodnosť v České republice podle vzdělání a rodinného stavu,** který představil *Tomáš Fiala* společně s *Jitkou Langhamrovou, Janou Langhamrovou* a *Kornélií Cséfalvaiovou.* Autoři shrnuli důsledky změn v reprodukčním chování České republiky po roce 1990. Očekáváním je, že se dále bude snižovat průměrný počet dětí jedné ženy pod 2. Jedním z důvodů je například i nárůst podílu žen s vysokoškolským vzděláním, které mají obvykle méně dětí.

S dalším příspěvkem s názvem **Využitie Lee-Carterovho modelu na predikciu normálnej dĺžky života v SR a ČR** vystoupil *Karol Pastor,* který společně s *Vladimírem Vlkem* zkoumal vývoj normální délky života za poslední 10 let. Ukázalo se, že normální délka života má odlišný vývoj zejména u mužů na Slovensku.

Viera Labudová ve svém příspěvku na téma **Možnosti použitia Theilovho indexu pri meraní sociálnych nerovností** zdůraznila faktory, které mají největší vliv. Analyzovala nerovnosti v rozdělení spotřebních výdajů pomocí vnitroskupinové a meziskupinové složky. K analýze použila výsledky výběrového šetření rodinných účtů 2012 ze SR. Největší vliv na nerovnost prokázal typ domácnosti a nejvyšší dokončené vzdělání osoby stojící v čele domácnosti.

Kornélie Cséfalvaiová představila **Vybrané metody a testy pro zjišťování poruch kognice.** Se stoupajícím podílem starých osob v populaci stoupá podíl osob trpících mentálními poruchami. Jednou z těchto poruch je i Alzheimerova choroba, která postihuje lidi

ve středním a vyšším věku a projevuje se poruchou paměti. V současné době se věnuje této chorobě pozornost, protože s růstem jejího výskytu narůstá nutnost sociální péče a sociálních služeb.

Nad rámec vystoupili *Luděk Šídlo* a *Roman Kurkin* s příspěvkem **Regionální diferenciace plodnosti v Česku v období 1991–2014,** kde ukázali, jak se odlišují regiony z hlediska úhrnné plodnosti, kdy se zcela zásadními stávají sociokulturní faktory.

Michaela Klapková a *Luděk Šídlo* představili **Koncept prospektivního věku a jeho aplikaci na ukazatele demografického stárnutí.** Prospektivní věk je určen počtem let, které daná osoba pravděpodobně ještě prožije a je určován pomocí zbývající naděje dožití. Hodnoty na rozdíl od standardních ukazatelů nabývají nižších hodnot a v čase bývají stabilnější.

První den konference v paralelní konferenční místnosti byl věnován sekci ekonomika a lidské zdroje, demografii a stárnutí populace a jeho důsledkům.

V sekci ekonomika a lidské zdroje vystoupila *Zuzana Dvořáková* s příspěvkem na téma **Sociální hodnota a nefinanční reporting,** který zpracovala ve spolupráci s *Dariou Krasnikovou.* Autorky se zabývaly především analýzou vztahu mezi sociální hodnotou podniku a nefinančním reportingem v kontextu postoje českých podniků a jejich připravenosti nefinanční reporting provádět.

Katarína Sušienková se zaměřila na **Modelovanie preferencií rozhodovateľa pri výbere zamestnanca,** přičemž vycházela z předpokladu, že při výběru zaměstnance dochází k formulaci kritérií, které musí uchazeč splňovat, a tato kritéria mají přidělenou váhu. Proto se autorka zabývá možností aplikace vícekritériálního rozhodování za účelem exaktnosti při výběru zaměstnance.

Nad rámec vystoupila *Erika Ľapinová* s tématem **Univerzity ako faktor regionálneho rozvoja a inovácií,** ve kterém se věnovala významnosti terciárního vzdělávání ve vztahu k regionům a zároveň lidskému kapitálu.

Následovala prezentace *Kateřiny Legnerové,* která se zaměřila na problematiku **Rozvoje nástupníků vrcholových manažerů podniků v českém podnikatelském prostředí.** Východiskem byly výsledky kombinovaného výzkumu prováděného v roce 2014. Bylo zjištěno, že existují významné rozdíly v přístupu k rozvoji nástupníků podle velikosti podniku i země vlastníka,

příčemž čeští vlastníci se touto problematikou zabývají výrazně méně než velké mezinárodní podniky.

Vanda Lieskovská a Silvia Megyesiová představily příspěvek **Manažment verzus rizikové faktory práce a pracovního prostředí zdravotnických zaměstnanců**, který zpracovaly ve spolupráci s Dianou Horvátovou a Máriou Grullingovou. Autorky se zabývaly problematikou bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v prostředí zdravotnických zařízení a jednotlivých součástí, které proces aplikace daných opatření vyžaduje.

Na problematiku zaměstnanosti ve zdravotnictví navázala Helena Marková s příspěvkem na téma **Postoje moravskoslezských zaměstnavatelů v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb k částečným úvazkům**, přičemž hlavním cílem bylo identifikovat hlavní bariéry zamezující zaměstnavatelům ve využití této flexibilní formy práce. Bylo zjištěno, že mezi ně patří zejména nezáměr zaměstnanců/zaměstnankyň o tuto formu úvazku.

Odpolední program v této sekci proběhl výhradně v anglickém jazyce a jeho první část byla věnována problematice stárnutí populace a jeho důsledkům.

Skiasdas Christos zahájil tuto část sekce zajímavým příspěvkem na téma **Population Aging and Healthy Life: Lessons from the Related Studies**. V něm se zabýval studií zaměřenou na naději dožití a střední délku života ve zdraví. Hlavním výsledkem studie je, že státy by se měly vzhledem k prodlužující se naději dožití více soustředit na speciální péči, která je potřeba, aby bylo prožito co nejvíce let ve zdraví.

Dále si slovo převzal jeho kolega Konstantinos Zafeiris, který prezentoval téma **Some Methods for the Estimation of Healthy Life Expectancy**. Ve svém příspěvku provedl diskusi tří možností výpočtu střední délky života ve zdraví, přičemž došel k závěru, že všechny prověřené metody jsou ve vzájemném souladu.

Délky života ve zdraví se držela i Jana Langhamrová s příspěvkem **Healthy Life Years in Regions in the Czech Republic**. Konkrétně se zaměřila na střední délku života ve zdraví v regionech České republiky, přičemž nejvyšší hodnoty byly zjištěny v hlavním městě Praze, na opačné straně škály se pak nejčastěji objevil ústecký region.

Následoval Jan Mertl s tématem **Productive Employment and Career Pathways in Current Pension Schemes**, přičemž se zabýval porovnáním obec-

ného schématu penzijního systému se speciálním schématem penzí, což blíže specifikoval na českém důlním průmyslu.

Nad rámec vystoupila Martina Miskolczi a Miriam Zábrženská s příspěvkem **Tool for Lifelong Employability Assessment (LEA) among Czech Companies – Pilot Evaluation**.

První den konference v této sekci zakončila Marie Pechrová s příspěvkem **Importance of Family Labour Force at Farms in the European Union**. Ve svém výzkumu se zaměřila na vývoj struktury rodinné pracovní síly v zemědělství a porovnání zemí Evropské unie z pohledu množství rodinných farem, přičemž bylo zjištěno, že Česká republika patří mezi země s nejnižším podílem rodinných zemědělských firem vůbec.

Druhý den konference byl v první sekci věnován demografii a lidským zdrojům. S prvním příspěvkem **(Ne)Plánování rodičovství – přechod k otcovství u mužů v České republice** vystoupily Renáta Kyzlinková a Anna Štastná. Z jejich výzkumu vyplynulo, že vysoký podíl bezdětných mužů ve věku 25–29 let plánuje zůstat bezdětný, významný vliv na rozhodnutí muže mít nebo nemít dítě má vzdělání, jeho partnerská historie a vnímání hodnoty dítěte v životě člověka.

Anna Štastná pokračovala i další prezentací nad rámec publikovaných příspěvků konference – **Transformation of Childbearing Patterns from the Cohort Perspective: Comparison between Czech and Slovak Populations**.

Erika Ľapinová představila rovněž nad rámec svůj výzkum na téma **Úroveň lidského kapitálu a perspektivy jeho rozvoje v regionálním kontexte**.

V pátek zahájila sekci mladých vědců Daniela Bezchlebová se svým příspěvkem **Vliv pořadí a počtu narozených dětí na českou společnost**, kde popsala, že pořadí, do kterého se jedinec do společnosti narodí, může mít vliv na jeho postoje a názory. Na druhou stranu vyzdvihla i vliv jiných faktorů, které značně komplikují průkaznost tohoto vlivu.

Následoval příspěvek Jany Fabiánové s názvem **Vývoj struktury populace a ekonomické aktivity**, ve kterém se zaměřila na demografické faktory, které ovlivňují ekonomiku dané země a popsala vývoj demografických faktorů, ekonomiky České republiky od 90. let 20. století a ekonomické aktivity v třídění podle různých demografických charakteristik.

Tereza Pachlová představila **Důsledky rozšíření metod asistované reprodukce v České republice**. Důvodem stále častějšího vyhledávání léčby pomocí reprodukční medicíny je odkládání těhotenství a snižující se plodivost s věkem ženy. Asistovaná reprodukce vede také k nárůstu porodů víceračat.

Významu neformální péče ve stárnoucí české společnosti se věnoval *Vladimír Barák*. Jedná se o oblast zájmu organizátorů sociálních služeb, místních samospráv i státu. Neformální pečovatelé se nejčastěji starají o postižené děti či rodiče a dosud nebyli příliš podporováni a doceněni. Významným krokem by pak mohl být navrhovaný nárok na peněžitou pomoc ve výši 60 % denního vyměřovacího základu, který by mohl zlepšit finanční situaci neformálních pečovatелů.

Michaela Antovová vystoupila s příspěvkem na téma **Pokus o sebevraždu versus dokonaná sebevražda**. Zdůraznila, že na rozdíl od sebevražd neexistuje pro pokusy žádná ucelená statistika. Dokonaná sebevražda je typičtější pro muže, pokus o ni pro ženy. Je nutné vytvářet účinné preventivní prostředky, aby nedocházelo k úbytkům lidských životů a ztratám lidského kapitálu.

Ivana Němcová prezentovala svůj příspěvek s názvem **Co si myslí zaměstnavatelé v Moravskoslez-**

ském kraji o částečných úvazcích? Na základě vlastního výzkumu zjistila názorové proudy zaměstnavatelů ohledně zaměstnávání na částečný pracovní úvazek. Hlavní překážkou pro ně byl předmět činnosti podniku a naopak pro využívání částečných úvazků uváděli provozní důvody.

Gabriel Okasa vystoupil s příspěvkem **Analysis of the Germany GDP Development and Its Impact on Fiscal Policy**, který zpracoval ve spolupráci s *Máriou Bohdalovou*. Zaměřil se zejména na matematické nástroje k predikci HDP a vliv na státní fiskální politiku s praktickým příkladem na ekonomice Spolkové republiky Německo.

V průběhu obou dvou konferenčních dnů probíhala nad jednotlivými příspěvky odborná diskuse, která se mimo jiné protáhla i do pozdějších hodin na společenský večer. Díky konferenci bylo mezi jejími účastníky navázáno mnoho pracovních i osobních kontaktů.

Všechny příspěvky vyšly ve sborníku z konference na CD Relik 2015 (ISBN 987-80-245-245-2112-1) a jsou dostupné na stránkách Katedry demografie VŠE na <http://kdem.vse.cz/resources/relik15/sbornik/en/toc.html>.

Daniela Bezchlebová – Jana Fabiánová

Konference Current Trends in Public Sector Research

Ve dnech 21. a 22. ledna 2016 se ve Šlapanicích u Brna uskutečnil již 20. ročník mezinárodní konference „Current Trends in Public Sector Research“. Konferenci pořádá Katedra veřejné ekonomie (KVE) z Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity již od roku 1996, a tak byl tento ročník jubilejní. Akce se opět konala pod záštitou primátora města Brna pana Petra Vokřála, hejtmána Jihomoravského kraje pana Michala Haška a za finanční podpory města Brna a Jihomoravského kraje.

Konference se tradičně zúčastňují akademičtí pracovníci, ale i odborníci z praxe zabývající se veřejnou správou, veřejnou ekonomikou, veřejnými financemi či neziskovými organizacemi. Kromě účastníků z České republiky akci pravidelně navštěvují i kolegové ze zahraničí, letos například ze Slovenska, Polska, Rakouska či Ruska. Celkem konferenci v roce 2016 navštívilo přes 80 účastníků.

S úvodním příspěvkem vystoupil profesor *Geert Bouckaert*, prezident IIAS (International Institute

of Administrative Sciences), který působí na Public Governance Institute (KU Leuven) v Belgii. Ve své úvodní řeči se věnoval současným a budoucím směrům vývoje a výzkumu veřejného sektoru, včetně vlivu nových technologií, prolínání různých vědních oborů do oblasti veřejného sektoru a diskutoval i, v České republice velmi aktuální, otázku veřejné služby.

Po úvodním plenárním zasedání se diskuse rozdělila do několika sekcí. V jedné – věnované veřejným financím – se diskutovalo o českém penzijním systému, a to přímo se členy důchodové komise profesorem *Martinem Potůčkem* a profesorem *Jaroslavem Vostatkem*. V sekci zaměřené na veřejné služby byla pozornost zaměřena na environmentální témata a řešilo se například odpadové hospodářství. Diskutovalo se o platbách ve zdravotnictví, ale i o úrovni vzdělání obyvatel ČR. Součástí letošního programu byla i „expe-

rimentální sekce“, kde se setkali odborníci, kteří sdílí zájem o experimentální ekonomii. Tradicí se již stala i prezentace příspěvků formou posterů.

Výstupem z konference je mimo jiné i sborník příspěvků. Jsou do něj zařazeny příspěvky, které úspěšně prošly recenzním řízením (každý příspěvek posuzovali dva nezávislí recenzenti). Sborník vychází tiskem a je každoročně zasílán agentuře Thomson Reuters pro zařazení do mezinárodní databáze Web of Knowledge, konkrétně CPCI (Conference Proceedings Citation Index). V databázi jsou v současné době indexovány sborníky z předchozích ročníků konference z let 2012 až 2015. Tyto sborníky, ale i další informace o konferenci naleznete na internetové adrese: <http://ctpsr.econ.muni.cz>.

Lenka Matějová – Dagmar Špalková

Z České demografické společnosti

Na říjnovém diskusním večeru České demografické společnosti vystoupil s první částí přednášky na téma **Využití dat z mobilních sítí v geodemografickém výzkumu I.** *Petr Mazouch* (VŠE). V úvodu své přednášky představil posluchačům projekt i řešitelské týmy. V projektu se řešitelé pokusili využít data mobilních operátorů při zjišťování dojížděky. Data o dojížděce jsou dostupná například ze sčítání lidu (z roku 2011) nebo z měření společnosti ROPID, ovšem tato data nejsou přesná ani aktuální. Sběr dat funguje tak, že každý telefon je reprezentován unikátním identifikačním kódem, který není nijak propojen s informacemi o majiteli telefonu a je sledován jeho pohyb. Z dat mobilních operátorů vzniká denně více než 60 mil. záznamů o pohybu obyvatel, po jejich zpracování lze znát například odhad intenzity a způsob dopravy, směry dojíždění, sezónnost, skutečný počet bydlícího obyvatelstva apod. Drobnou nevýhodou může být nejednotnost buněk pokrytí a základních sídelních jednotek.

Ve stejném tématu (**Využití dat z mobilních sítí v geodemografickém výzkumu II.**) pokračovala i *Lucie Pospíšilová* z (PřF UK v Praze), která stejně jako Petr Mazouch vyzdvihla několik pozitiv práce s mobilními daty – sledování všech každodenních pohybů, přesnější odhady skutečného/faktického obyvatelstva nebo krátkodobé i dlouhodobé proměny počtu (struktury) obyvatel. Ve své prezentaci představila tři projekty, na kterých se Urbánní a regionální laboratoř s využitím mobilních dat podílela – využití dat mobilních operátorů pro hodnocení přítomného obyvatelstva obce na příkladu Dolních Břežan, vymezení funkčního území pražské metropolitní oblasti pro potřeby uplatnění integrovaných teritoriálních investic a na příkladu Estonska seznámila posluchače s tím, jak lze data mobilních operátorů využívat jinde v Evropě.

Poslední diskusní večer v roce 2015 měl za cíl představit plány Hlavního výboru ČDS (**Další směřování České demografické společnosti**). Jedním z cílů je rozšířit členskou základnu, přičemž noví i stávající

členové by mohli být motivováni například slevami na konferenční poplatky, na časopisy apod. Další snahou HV bude zatraktivnění pořádaných akcí – především rozšíření konferencí po celé České republice nebo zajištění větší mediální pozornosti těmto akcím. Mezi dalšími cíli HV je také například zřízení tzv. odborných skupin, které by lépe reflektovaly demografická témata. Každá skupina by měla svého garanta, který by ji zaštiťoval.

Na prvním diskusním večeru ČDS v novém roce vystoupila *Michaela Lustigová* (PřF UK v Praze) s příspěvkem na téma **Determinanty vzniku nemocí oběhové soustavy v české populaci**. Autorka se v úvodu vystoupení krátce věnovala nastínění „kardiovaskulární revoluce“, která měla v ČR opožděný nástup a až

na konci 80. let 20. století poklesla úroveň úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy. Pro samotnou analýzu využila data z longitudinální studie HAPIEE a snažila se vyhodnotit působení rizikových faktorů nemocí oběhové soustavy na úmrtnost v české populaci. Výsledky analýzy ukázaly, že hlavní roli na kardiovaskulární zdraví má vnější prostředí, částečný vliv má i region a naopak se nepotvrdil vliv obezity, zvýšené hladiny cholesterolu a nadměrné konzumace alkoholu.

Všechny prezentace z diskusních večerů ČDS naleznete na: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/diskusni-vecery-1/diskusni-vecery>.

MP

Evropské výběrové šetření o zdraví (EHIS 2014)

V roce 2014 proběhla 2. vlna Evropského výběrového šetření o zdraví (European Health Interview Survey). Na rozdíl od 1. vlny šetření v roce 2008 je EHIS 2014 legislativně zakotvena. Základní legislativní oporou realizace EHIS je Implementační nařízení č. 141/2013, kterým se provádí nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008, o statistice Společenství v oblasti veřejného zdraví a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, pokud jde o statistiky vycházející z evropského dotazníkového šetření o zdraví (EHIS).

Nařízení vymezuje několik základních skutečností

- období sběru dat,
- výčet požadovaných ukazatelů
- velikost souboru respondentů (6 500 získaných rozhovorů v ČR).

Legislativní ukotvení těchto aspektů je důležité zejména pro harmonizaci a srovnatelnost výsledků napříč zeměmi EU. Kromě samotného nařízení, jsou podmínky realizace ošetřeny v Metodologickém manuálu, na který nařízení odkazuje. Ten upřesňuje jednak

zásady provedení šetření, ale např. i otázky, kterými by měly být požadované proměnné zjišťovány apod.

Obsah dotazníku lze rozdělit do 4 částí, tzv. modulů. Kromě otázek doporučených Eurostatem, bylo do dotazníku zařazeno i několik národně specifických otázek.

- První část se týká **základních sociodemografických charakteristik**. Jedná se o charakteristiky typu věk, pohlaví, ekonomická aktivita, zaměstnání, vzdělání respondenta, jeho rodinný stav, dále pak velikost a složení domácnosti a příjem domácnosti.
- Druhá část dotazníku obsahuje otázky zaměřené na **zdravotní stav respondenta**. Ve vztahu ke zdraví jako takovému je sledováno jednak subjektivní hodnocení zdraví a celkový zdravotní stav, dále pak přítomnost vybraných chronických nemocí, úrazů a smyslových omezení. Vedle hodnocení soběstačnosti a schopnosti vykonávat běžné aktivity osobní péče a péče o domácnost se sleduje i přítomnost bolesti a psychická pohoda respondenta.

- Třetí část dotazníku se věnuje **využívání zdravotní péče**. Dotazník zde sleduje, zda byl respondent v posledním roce hospitalizován v nemocnici, dále pak zda a jak často navštěvoval lékaře a jiné zdravotnické pracovníky, zda užíval léky, účastnil se preventivních vyšetření. Závěrem této části se zjišťuje respondentova spokojenost se zdravotnictvím v ČR a výše jeho výdajů na zdraví.
- Poslední, čtvrtá část dotazníku sleduje **základní determinanty zdraví**. Tato část hodnotí zejména rizikové faktory životního stylu, které mohou mít na zdraví vliv. Vedle tělesné výšky a váhy je sledována respondentova fyzická aktivita, stravovací návyky, kuřáctví a míra konzumace alkoholu či drog. Na závěr samotného dotazníku se sleduje míra sociálních vztahů respondenta a poskytování neformální péče jiným osobám.

Význam výběrových šetření obecně spočívá zejména ve skutečnosti, že údaje, které ze šetření získáváme, umožňují sledovat např. vzájemné vazby mezi zdravotním stavem a sociodemografickými charakteristikami, ale i zdraví ve vazbě na životní styl či využívání zdravotní péče respondentem, tedy informace, které nejsou z běžné rutinní statistiky dostupné.

2. vlna šetření EHIS je realizována v rozmezí let 2013–2015 ve všech zemích EU28, dále v Norsku, Islandu, Švýcarsku, Lichtenštejnsku, Turecku a Srbsku. V České republice je šetření EHIS v gesci ÚZIS ČR jako hlavního metodika a koordinátora aktivit s ním spojených. Vzhledem k tomu, že ÚZIS nedisponuje vlastní tazatelskou sítí, byla navázána spolupráce s Českým statistickým úřadem, který má profesionální a stabilní tazatelskou síť k provádění šetření v domácnostech. Od této spolupráce se pak odvíjela řada dalších bodů v samotné realizaci šetření, jako např. výběr respondentů – do EHIS byly zařazeny ty domácnosti, které byly již vyšetřeny na 5. (čtvrtletní) vlně integrovaného šetření u domácností (IŠD) prováděného ČSÚ. V každé takové domácnosti byl při poslední návštěvě náhodně vylosován jeden její člen starší 15 let a osloven pro šetření EHIS. Do šetření

takto bylo vybráno 9 561 respondentů. Rozhovory se podařilo uskutečnit s 6 737 respondenty. Míra účasti činila 70 % (čistá míra účasti, s odečtením zaniklých či odstěhovaných domácností pak 72 %).

Sběr dat v terénu probíhal v období od 15. června 2014 do 30. ledna 2015 a byl zajištěn interní tazatelskou sítí Českého statistického úřadu. Na šetření se podílelo 185 tazatelů, průměrně každý tazatel šetřil 50 respondentů. V tomto šetření byla zvolena jako hlavní forma sběru dat osobní návštěva respondenta tazatelem s počítačem, během které byl vyplněn elektronický dotazník, tedy tzv. CAPI šetření (z anglického „Computer Assisted Personal Interview“).

Na šetření EHIS 2014 navazovalo Evropské výběrové šetření o zdraví s lékařským vyšetřením – šetření EHES (European Health Examination Survey). Šetření EHES, které realizoval Státní zdravotní ústav, je zaměřené především na rizikové faktory, jež se podílí na vzniku kardiovaskulárních onemocnění, která způsobují téměř polovinu všech úmrtí a jsou jednou z hlavních příčin předčasných úmrtí do 75 let. Získána byla validní data za 1 220 respondentů. Finální míra účasti byla 31,7%. V rámci lékařského vyšetření provedeného dle jednotného EHES manuálu, byly změřeny antropometrické parametry (výška, hmotnost, obvod pasu), krevní tlak, z odběru krve byly provedeny analýzy glykovaného hemoglobinu (HbA1c), celkového cholesterolu a HDL-cholesterolu.

Nespornou výhodou spojení obou šetření je možnost vzájemného doplnění obou šetření, provázání informací z obou datových zdrojů a validace některých subjektivních charakteristik objektivními zjištěními. Data z obou šetření budou během roku 2016 analyzována a postupně uveřejňována na webových stránkách zainteresovaných institucí. Data v mezinárodním srovnání budou uveřejněna Eurostatem ve druhé polovině roku 2016.

Více informací na: www.uzis.cz/ehis a www.szu.cz/ehes.

Šárka Daňková

Josef Škrabal šedesátiletý

Významného životního jubilea se dožil Ing. Josef Škrabal, dlouholetý vedoucí pracovník Českého statistického úřadu a člen redakční rady revue Demografie. Narodil se 11. února 1956 v Uherském Hradišti. Po absolvování studia v oboru ekonomická statistika na Vysoké škole ekonomické (1979) nastoupil do ČSÚ, kde působí doposud. Od nejnižších referentských pozic, v nichž získal odborné znalosti ve statistice práce, v demografické statistice a především v problematice sčítání lidu, domů a bytů pod vedením Ing. Milana Kučery, se vypracoval do funkce vedoucího oddělení (od roku 1992) a v roce 2005 byl jmenován ředitelem odboru statistiky obyvatelstva (po J. Růžkové). Od roku 2010 bylo do jeho odboru začleněno i oddělení zpracování výsledků voleb. Kolegové i nadřízení vždy oceňovali jeho kolegialitu, odbornost, pracovitost, zodpovědnost a rozvážnost v rozhodování.

Přínos J. Škrabala tkví především ve statistické praxi, tj. tvorbě statistických informací a jejich zpřístupňování veřejnosti. Jeho jméno najdeme jako odborného garanta nebo vedoucího autorského kolektivu v mnoha desítkách (ne-li stovkách) publikací vydávaných ČSÚ v oblasti statistiky obyvatelstva v posledních více než třiceti letech, ať už jde o datové publikace běžně publikované na internetových stránkách ČSÚ a vydávané nyní téměř výhradně formou elektronických publikací, nebo i knižní publikace, jakými jsou například statistické lexikony obcí, pramenná díla z několika sčítání lidu (kde autorsky zpracovával především problematiku bydlení), Atlas sčítání 2011, Historický lexikon obcí 1869–2015, Demografické ročenky a další.

Z autorských příspěvků zmiňme alespoň řadu článků a zpráv v časopisech Demografie, Statistika a my, Veřejná správa, Moderní obec. Vystupoval a vystupuje na výročních konferencích České demografické společnosti a na jejích diskusních večerech i na dalších odborných panelových diskusích apod. Na desítky lze rovněž počítat jeho rozhovory pro tisk, rozhlasové a televizní zpravodajství.

Velký význam má manažerská, organizátorská a metodická činnost J. Škrabala na poli statistiky obyvatelstva. Dlouhá řada obtížných jednání a přesvědčování partnerů při přípravě sčítání lidu a při inovacích demografické statistiky vedla ke změnám ve sběru dat a jejich zpracování. Přestože přechod na využívání administrativních zdrojů dat probíhá pomaleji, než bychom si přáli, pokrok je znatelný a lze doufat, že se podaří základní a další registry a agendové informační systémy stále lépe využívat ke zlepšování kvality a dostupnosti demografických údajů pro odbornou i širokou veřejnost.

Nejvýraznější stopu zanechal J. Škrabal na poli sčítání lidu, domů a bytů. Je jednou z mála osob, jež se podílely na všech čtyřech posledních sčítáních v letech 1980, 1991, 2001 a 2011 a nyní – kromě dalších povinností – koordinuje přípravu koncepce a metod provedení příštího sčítání, které se uskuteční v r. 2021.

Přejeme Josefu Škrabalovi hodně energie, zdraví a úspěchů do dalších let.

Pavel Čtrnáč